

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете на доц. д-р Румен Живков Бояджиев, единствен участник в конкурса за ПРОФЕСОР по професионално направление 2.2. История и археология (История на късната античност: християнска просопография) в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“, обявен в ДВ, бр. 57 от 26. 06. 2020 г.

Рецензент: проф. д-р Ивайла Попова, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Данни за конкурса

Процедурата и произтичащите от нея изисквания съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника на Софийски университет са спазени, видно от представената документация. При запознаването ми с нейното съдържание не установих допуснати нарушения.

2. Данни за кандидата

Румен Бояджиев завършва специалност *Българска филология* в СУ „Св. Климент Охридски“ със специализация по *История и теория на културата* в Историческия факултет на СУ. Доц. д-р Румен Бояджиев започва научното си развитие като специализант към ЦСВП “Иван Дуйчев” с едногодишна стипендия през 1988 г., а в последствие, от 1989 г. става докторант в Центъра по културознание при Софийския университет (по направление – История на културата и изкуствата. История на западноевропейската художествена култура). През м. юни 1991 г. постъпва на работа като специалист (организатор издателска дейност) в ЦСВП “Проф. Иван Дуйчев” на СУ.

През 1996 г. кандидадът за настоящия конкурс придобива образователната и научна степен „доктор“ след успешно защитена пред ВАК дисертация на тема: *Ранното западноевропейско монашество:*

Бенедиктинците и Изтокът до средата на XI в. с научен ръководител проф. Аксиния Джурова (СУ) и проф. Хенеке Гюлцоу (Университет Хамбург). През 1997 г. след конкурс става научен сътрудник (асистент) в ЦСВП “Иван Дуйчев“ към СУ „Климент Охридски“. През 2009 г. е избран за доцент по Средновековна обща история. Неговият стаж по специалността в Софийският университет е почти 30 години.

В периода от 1990 – 1994 г. доц. Бояджиев специализира в различни научни центрове по медиевистика в Германия (Регенсбург, Хамбург). Специализациите изиграват съществена роля не само за неговото професионално израстване, но и за трайното му ориентиране към изследването на проблемите на късноантичната и ранносредновековна църковна история и география, ранната история на монашеството, както и късноантичното градоустройство и поклоннически практики и ранната християнска просопография.

3. Описание на научните трудове

Доц. Румен Бояджиев е автор на повече от 20 научни публикации, от които 6 монографии и 2 електронни учебника. В своята цялост те разкриват не само формирането и утвърждаването на доц. Р. Бояджиев като историк-медиевист, но също така показват неговия постоянен стремеж към задълбочаване на тематиката на изследванията си.

На обявения конкурс кандидатът се представя с общо 3 научни труда, като и трите са монографии. По мое мнение, посочените в справката и предоставени за рецензиране трудове са съобразени с изискванията на конкурса и ги приемам без забележки.

4. Научни приноси

Основно и най-значимо място сред представените за рецензиране трудове има монографията на доц. Р. Бояджиев – *Изгубената Africa Sacra. Късноантичната християнска Северна Африка IV-VI в. Западните*

провинции *Africa Proconsularis, Numidia, Byzacena* и *Mauretania*: християнски урбанизъм, епископи и “светли” жени. *Prosopographia Feminarum Christianarum, Pars II /Africa, Saec. IV-VIII/*. София (Парадигма), 2019 (ISBN 978-954- 326-385-1). Преди всичко бих искала да подчертая, че трудът е посветен на важен историографски проблем, който досега не е бил предмет на самостоятелно и целенасочено изследване. Написването му е резултат от продължителна и задълбочена изследователска работа, осъществена от Р. Бояджиев, дала му възможност да проучи значителен и богат изворов материал.

Изследването се базира върху широк кръг разнородни по произход, обем и съдържание извори – акти на събори, различни произведения (писма, речи, трактати, хомилии и пр.) на раннохристиянски апологети, мислители, епископи (сред тях Августин от Хипон, Киприян Картагенски, Фулгенций от Руспе, папа Григорий I Велики, Йероним, Павлин от Нола, Йоан Златоуст и много други), истории на антични и византийски историци (Плиний, Амиан Марцелин, Прокопий Кесарийски и др.), църковни истории, епиграфски паметници и други.

Монографията е значителна по обем – близо 500 страници и включва пет глави, както и просопографска част. Структурата на книгата е почти идентична с друга монография на кандидата *Късноантичното женско монашество в Рим* (София, 2011). Целта му очевидно е да оформи обща рамка, която включва историческа част (касаеща даден регион от късноантичната римска империя), и просопографска част на жените - християнки от разглежданата област. Авторът също така търси сходство в оформлението на рубриците.

Обхватът на темите, отнасящи се до раннохристиянската политическа и църковна история на земите в Западната част на Северна Африка, е изключително голям, като в различните аспекти броят на изследвания е респектиращ. Представената книга е българският принос към тази голяма тема.

В този труд е представена детайлна картина на урбанистичното развитие и състояние на християнския живот в част от провинциите на Северна Африка от 4 в. до края на 6 век. Като географски обхват това са земите на днешния централен Магреб или по-точно пет стари римски провинции – Проконсулска Африка, Нумидия, Бизацена и двете Мавритании. В българската историография вече има някои изследвания, свързани с темата за Северна Африка, на Димитър Димитров и Антоан Тонев, но представената в конкурса книга е пръв опит у нас да се представи кратък, но задълбочен преглед на ранната история в западния северноафрикански „рог“, на което е посветена и първата глава на монографията – *Историческа рамка. Северозападна Африка между 2 в. пр.н.е. и 6 век.*

Съществен принос е изследването на ранната история на римските провинции в района, на специфичната градска среда, а също така и на африканско стопанство, които са обект на проучване в гл. II – *„Провинциалната“ ситуация в късноантична Северна Африка 3 – 6 в.* и гл. III – *Уникалният африкански урбанизъм и стопанство.*

На друг въпрос, свързан с църковната история и география, е посветена гл. IV на книгата - *Africa Sacra - ранното африканско християнство.* Тук авторът се старее да изгради пълна картина на специфичната религиозна ситуация в Африка през късноантичния период. В тази част Бояджиев умишлено подминава ролята на твърде важната фигура на африканската църква – Августин Блажени, тъй като разглеждането ѝ би изместило фокуса на изследването. Очевидно целта на автора е да представи всички известни епископи от региона, засвидетелствани в изворите. Приносен момент в полето на африканската църковна география е статистическата част в края на главата, извършена от автора на базата на данните от богатия археологически материал, в която е представен приблизителният брой християнски базилики по провинции и градове, броят на корабите им и съответно размерите им.

Глава пета *Урбанистична и археологическа картина. Епископско присъствие по градове в западните африкански провинции* също е приносна, тъй като разглежда въпроса за пръв път в нашата историография. Авторът е подбрал и обобщил богат емпиричен материал, отнасящ се до около 55 населени места, групирани в разглежданите провинции. Новото тук е представянето на всички известни имена на епископи на дадената катедра, което представлява сбита просопографска епископска листа. Целенасочено всяко населено място тук кореспондира с конкретно име в просопографската част (и обратно).

От страница 287 нататък в представената за конкурса монография смислово е отделена втората, същинската просопографска част: *Prosopographia feminarum christianarum (Saec. IV - VII), Pars II. Просопографски корпус на жените - християнки от провинциите Africa Proconsularis, Numidia, Byzacena и Mauretania /втората половина на IV в. - средата на VII в./*. В този раздел азбучно са подредени рубриците на портретите на 160 жени – християнки от разглежданите африкански земи между 4 и началото на 7 в., като те са представени според епиграфски или литературни данни. Мога без притеснение да отбележа, че тази част определено има приносен характер. Досега в България (а и зад граница) не е изготвяна пълна просопография само на жените – християнки от посочения период. Този просопографски корпус е своеобразно продължение на друга книга на Р. Бояджиев, посветена на женската християнска просопография за други части на империята, излязла от печат през 2011 Г. (*Късноантичното женско монашество в Рим и духовните му покровители на Апенините и в Източното Средиземноморие /Между II и III Вселенски събор: 381 - 431 г./*). *Prosopographia Feminarum Christianarum /Saec. IV-VI/, Pars I*. София, 2011). Очевидно авторът съзнателно търси повторемост при изготвянето на просопографската част, за да постави началото на създаването на корпуси с ранна женска християнска просопография в средите на българската научна гилдия.

В края на представеното изследване са приложени и детайлни показалци на африканските събори и синоди, както и два подробни индекса – на имената и на античните и съвременни селища. Мога смело да заявя, че те също съдържат приносен елемент.

Посочените по-горе приноси ми дават основание да изтъкна, че монографията е безспорен успех не само за доц. Румен Бояджиев, но и за българската медиевистика като цяло. Това първо по рода си изследване може да се оцени като солидна основа за редица бъдещи проучвания върху проблемите на историята, историческата география, на урбанистиката и стопанството, на християнската история и култура на Северна Африка в късноантичния период. Убедена съм също така, че трудът ще бъде настолно четиво за мнозина български и чужди изследователи на Късната античност, ранното християнство и африканската история. Освен това искам да похваля автора за хубавия език на книгата, за лекия и четивен стил, чрез който е представена тази трудна тематика, нещо, рядко срещано в научните среди.

Другите две монографии са в същия контекст на научни дирения на автора. Става въпрос за: Бояджиев, Р. *От залеза на Късната Античност към „подстъпите“ на Средновековието: Висши духовници и кореспонденцията им с християнки през V - VI в.* София (Изд. „Парадигма“), 2020, 132 с. (ISBN 978-954-326-427-8) и Бояджиев, Р. *Св. Йероним и св. Августин - знакови фигури в късноантичната латинска църковна история: Просопографски портрети и писма до /и за/ жени.* София, (Изд. „Парадигма“), 2020, 175 с. (ISBN 978-954-326-421-6). Първата от тези две монографии, макар и неголяма по обем, също се фокусира върху периода на Късната Античност и по-точно върху църковната история в Западния дял на Римската империя. Конкретната хронологична рамка е поставена от началото на 5 в. до самото начало на 7 в. или по-точно до смъртта на папа Григорий I Велики през 604 г. В нашата историография до момента няма изследване, посветено на подбраните в монографията на Бояджиев висши духовници и тяхната кореспонденция с жени християнки. Шестте кратки

портрета на духовници и тяхното епистолярно наследство са разгледани хронологично, но и географски ситуирано. Безспорно приноси са данните на Р. Бояджиев за кореспонденцията с жени християнки на Еводий от Узалис, Фулгенций от Руспе, Енодий от Павия, папа Хормизда, наред с патриархът на Антиохия Север, както и безспорният стожер на късноантичното и ранносредновековно папство – папа Григорий I Велики. Предложеният масив от данни позволява да проникнем във всекидневието на християните от Късната античност, както и да получим един портрет на жената от периода – отдадена на новата религия.

Другата представена за участие в конкурса монография, представя просопографските портрети на двама бележити представители на Западното християнство – Св. Йероним и Св. Августин, като отново е в фокусирана върху тяхното епистолярно наследство до и за жени-християнки. Макар и изследванията върху двамата именити духовници да са многобройни (основните са посочени в книгата), авторът стъпва върху вече известни данни, проучени както от самия него в по-ранни публикации, така и върху книгите на Силвия Георгиева от 2015 г. (*Дъще, господарке, съробиньо, сестро! : женската идентичност в писмата на Блажени Йероним и Живот във вечността: йерархия на ценностите и жанрови особености в писмата на Свети Августин до жени*), но безспорно успява да намери акцент – да доизгради допълнителна галерия в просопографски контекст, извеждайки на преден план личностите на знатни християнки, свързани със св. Йероним и св. Августин. В монографията е представена богата библиография, разделена е на два дяла, посветени съответно на св. Августин и св. Йероним, включвайки и изворов ресурс.

За приносния характер на представените от кандидата изследвания, говори и справка от системата „Авторите“ на СУ „Св. Климент Охридски“ за многобройни цитирания на български и чужди езици, включително 1 цитиране в Web of Science, 1 цитиране в Scopus, в CEEOL – 7 цитирания и 1 рецензия, 17 цитирания в *Google Наука*, в *Google Книги* – 7 цитирания,

както и справка за индексирани публикации и цитирания от Университетска библиотека на СУ „Св. Климент Охридски“.

5. Преподавателска дейност

Справката от Учебен отдел на СУ за последните пет учебни години показва пълната аудиторна заетост на доц. д-р Р. Бояджиев. Видно от приложената документация доц. Бояджиев води бакалавърски лекционни курсове по История на Византия и Средновековна балканска история (в специалност Балканистика, ФСлФ на СУ), както и различни учебни дисциплини в магистърската степен на обучение в Исторически факултет и факултет Славянски филологии на Софийския университет. Качествената му работа с млади хора личи и от факта, че доц. Р. Бояджиев е координатор за България (от страна на българския комитет) за предлагане и подбор на кандидати за учебни и академични стипендии за студенти и докторанти, както и за високи научни изследвания към академичната фондация КААД (КААД - Bonn).

За успешната му преподавателска дейност допринасят и издадените от Р. Бояджиев през 2019 г. два електронни учебника – *Християнството в късноантичния средиземноморски свят (4 – 6 в.). Учебник за магистърски програми в Историческия и Богословския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“*, и *Аспекти от историята на късноантичните и средновековните Западни и Южни Балкани (5-15 в.). Учебник за бакалаври в ФСлФ на СУ „Св. Кл. Охридски“*.

Заклучение

След запознаването ми с представените по конкурса материали и научни трудове и посочването на техните научни приноси, намирам за основателно да дам своя положителен вот за избор на доц. д-р Румен Бояджиев на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ на СУ „Св. Климент

Охридски“ по професионално направление 2.2. История и археология
(История на късната античност: християнска просопография). Смятам,
че той напълно я заслужава.

10. 10. 2020 г.

София

Рецензент:

/проф. д-р Ивайла Попова/